

วิเทศปริทัศน์

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (ISC) ผลิตเอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับการทูตและการระหว่างประเทศ ความเห็นที่ปรากฏในบทความนี้เป็นของผู้เขียน ไม่ได้เป็นความเห็นของรัฐบาลไทยหรือกระทรวงการต่างประเทศ การผลิตหรือทำซ้ำเอกสารและบทความในรูปแบบใด ๆ ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากศูนย์ศึกษาการต่างประเทศที่ isc@mfa.go.th และจะต้องระบุชื่อผู้เขียนให้ชัดเจนตามหลักการอ้างอิงเอกสารที่เป็นสากลด้วย

ฉบับที่ 3/2567 | พฤศจิกายน 2567

อาเซอร์ไบจานกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคคอเคซัสใต้

มัณฑุสิกา วงศ์ไชย¹

บทความนี้เป็นการบอกเล่าประสบการณ์และมุมมองของผู้เขียนที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการฝึกอบรม Advanced Foreign Service Program for Foreign Diplomats (AFSP) เมื่อวันที่ 12-24 มิถุนายน ค.ศ. 2023 ณ กรุงบากู อาเซอร์ไบจาน โครงการดังกล่าวจัดโดย Institute for Development and Diplomacy (IDD) ของมหาวิทยาลัย ADA โดยการสนับสนุนจาก Azerbaijan International Development Agency (AIDA) กระทรวงการต่างประเทศอาเซอร์ไบจาน มีผู้เข้าร่วมจาก 22 ประเทศ อาทิ รัสเซีย อินเดีย โปแลนด์ กรีซ เคนยา กัมพูชา และมีผู้เข้าร่วมจากไทยเป็นครั้งแรก

การอบรมครอบคลุมประเด็นประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ พลังงานและ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับอาเซอร์ไบจานเป็นหลัก โดยเป็นการสัมมนาในช่วงเช้าและ การเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ ในช่วงบ่าย อาทิ ท่าเรือ Baku International Sea Trade Port บริษัทน้ำมันแห่งชาติ (State Oil Company of Azerbaijan Republic: SOCAR) และการเยี่ยมชมเมือง Shusha ในพื้นที่พิพาทนาгорโน-คาราบัค (Nagorno-Karabakh)

ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์

อาเซอร์ไบจานตั้งอยู่ในภูมิภาคคอเคซัสใต้ (South Caucasus) ประกอบด้วยอาเซอร์ไบจาน อาร์เมเนีย และจอร์เจีย ซึ่งเป็นทางแยก (crossroads) ระหว่างทวีปยุโรปกับเอเชีย มีพรมแดนทิศเหนือติดกับรัสเซียและจอร์เจีย ทิศตะวันออกติดกับทะเลสาบแคสเปียน (Caspian) ทิศใต้ติดกับอิหร่าน และทิศตะวันออกติดกับอาร์เมเนีย นอกจากนี้ ยังมีเขตปกครองตนเองนัคชีวาน (Nakhchivan) หรือนักชีวาน (Nakhichevan) ทางทิศตะวันออก ซึ่งไม่เชื่อมกับพรมแดนหลัก โดยมีอาร์เมเนียและพื้นที่พิพาทนาгорโน-คาราบัคคั่นกลาง

¹ นักการทูตปฏิบัติการ กองสันติภาพ ความมั่นคงและการลดอาวุธ กรมองค์การระหว่างประเทศ ก่อนหน้านั้นเคยปฏิบัติงานที่กองยุโรปตะวันออก กรมยุโรป

ภาพที่ 1 แผนที่ประเทศอาเซอร์ไบจาน

ที่มา: The World Factbook²

ภูมิภาคคอเคซัสตั้งอยู่บนทางผ่านของ 3 อารยธรรมหลักของโลก ได้แก่ จักรวรรดิเปอร์เซีย จักรวรรดิออตโตมัน และจักรวรรดิรัสเซีย ทำให้อาเซอร์ไบจานได้รับอิทธิพลทางภาษา และวัฒนธรรมที่ผสมผสานกันจากอารยธรรมเหล่านี้ โดยหลังจักรวรรดิรัสเซียล่มสลาย เมื่อ ค.ศ. 1918 อาเซอร์ไบจานได้ประกาศตัวเป็นเอกราช ก่อตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยอาเซอร์ไบจาน (Azerbaijan Democratic Republic: ADR) ถือเป็นประเทศมุสลิมที่เป็นประชาธิปไตย (Islamic Democracy) ประเทศแรกของโลก อย่างไรก็ตาม ADR มีอายุเพียงสองปี ก่อนถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียตเมื่อ ค.ศ. 1920 ต่อมา สหภาพโซเวียตล่มสลาย อาเซอร์ไบจานจึงได้ประกาศเอกราชอีกครั้งเมื่อ ค.ศ. 1991

ตั้งแต่อดีต ประชากรหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ในภูมิภาคคอเคซัส อาทิ อาเซอร์ไบจาน อาร์เมเนีย จอร์เจีย Ossetia Abkhaz Tatysh และ Lezgin ทำให้ประเด็นความแตกต่างทางชาติพันธุ์เป็นหนึ่งในข้อพิพาทสำคัญระหว่างประเทศในภูมิภาคคอเคซัส อาทิ พื้นที่พิพาทนากอร์โน-คาราบัค ระหว่างอาเซอร์ไบจานกับอาร์เมเนีย แคว้น South Ossetia (ภาษารัสเซีย) หรือแคว้น Tskhinvali (ภาษาจอร์เจีย) และแคว้น Abkhazia ระหว่างรัสเซียกับจอร์เจีย

² The World Factbook 2024. Central Intelligence Agency, available at <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/azerbaijan/map/>

ภาพที่ 2 ภูมิภาคคอเคซัสใต้

ที่มา: Wikipedia³

อาเซอร์ไบจานเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคคอเคซัสใต้ที่มีทรัพยากรน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ เนื่องจากอยู่ติดกับทะเลสาบแคสเปียน มีการขุดพบน้ำมันครั้งแรก ค.ศ. 1848 และเริ่มดำเนินการธุรกิจ (commercialize) การขุดเจาะน้ำมันในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1880 ทำให้กรุงบากูเปลี่ยนจากเมืองโบราณกลางทะเลทรายเป็น metropolis ซึ่งมีชาวต่างชาติมากมายรวมถึงพี่น้องตระกูลโนเบล (Nobel) เดินทางมาแสวงหาโอกาส อย่างไรก็ตาม โดยที่ทะเลสาบแคสเปียนเป็นทะเลสาบที่ใหญ่ที่สุดในโลก ไม่มีทางออกสู่ทะเล น้ำมันที่ขุดเจาะได้ในอาเซอร์ไบจานจึงถูกส่งผ่านท่อขนส่งไปยังสหภาพโซเวียตเกือบทั้งหมด ทั้งนี้ น้ำมัน 3 ใน 4 ที่สหภาพโซเวียตใช้มาจากกรุงบากู

เมื่ออาเซอร์ไบจานประกาศตนเป็นเอกราช เศรษฐกิจได้เติบโตอย่างก้าวกระโดด เมื่อมีการเปิดท่อส่งน้ำมัน Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) ในปี ค.ศ. 2006 เชื่อมต่อการขนส่งน้ำมันจากทะเลสาบแคสเปียนผ่านกรุง Tbilisi จอร์เจียไปยัง เมืองท่า Ceyhan ตุรกี เพื่อขนส่งน้ำมันผ่านทะเลดำ ไปยังผู้ซื้อในยุโรปและทวีปอื่น ๆ ต่อไป ไม่ต้องพึ่งพาท่อที่ส่งผ่านรัสเซียเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป โดยท่อ BTC ยาวเป็นอันดับ 6 ของโลก 1,768 กิโลเมตร (รองจากท่อ Druzhba ของรัสเซีย) นักวิชาการหลายฝ่ายเรียกความสำเร็จ ของการก่อสร้างท่อ BTC ว่าเป็น “Contract of the Century” ที่ช่วยให้พลิกโฉมเศรษฐกิจของประเทศเกิดใหม่อย่างอาเซอร์ไบจานให้สามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว ทุกวันนี้ หากเดินทางไปกรุงบากู จะเห็นตึกรูปเปลวเพลิง หรือ Flame Towers เป็นสัญลักษณ์สำคัญของเมืองหลวง เพื่อสื่อว่าอาเซอร์ไบจานนั้นสร้างขึ้นมาจากเปลวเพลิงที่ลุกไหม้อยู่บนน้ำมัน

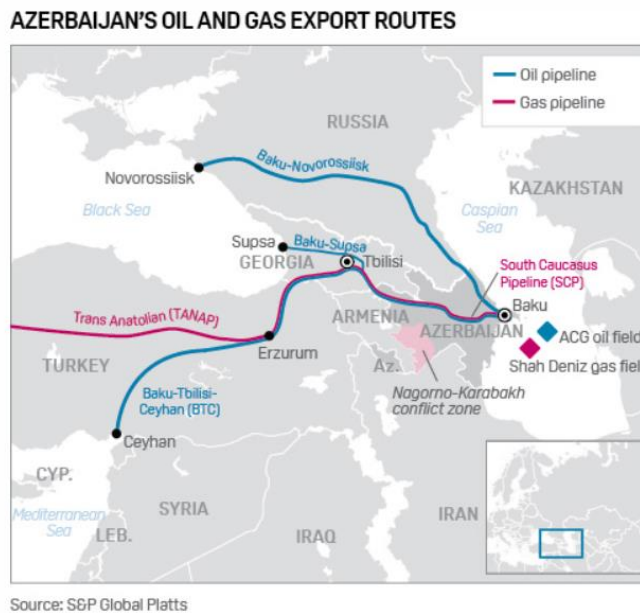
³ South Caucasus. (2013, January 21). Wikipedia, available at https://en.wikipedia.org/wiki/South_Caucasus

การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

อาเซอร์ไบจานปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาโดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข ประธานาธิบดีปัจจุบัน นายอิลฮัม อาลีเยฟ (Ilham Aliyev) เป็นประธานาธิบดีคนที่ 4 สืบต่อจากบิดา นาย Heydar Aliyev โดยนาย Heydar Aliyev ได้รับความเคารพนับถืออย่างมากในสังคมอาเซอร์ไบจาน มีการประดับรูปและสร้าง Heydar Aliyev Centre ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมสำคัญของกรุงบากู

เศรษฐกิจอาเซอร์ไบจานพึ่งพาการส่งออกน้ำมันและก๊าซธรรมชาติเป็นหลัก (ร้อยละ 90 ของการส่งออก) และ GDP ร้อยละ 50 มาจากอุตสาหกรรมเกี่ยวกับน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ โดยอาเซอร์ไบจานมีปริมาณน้ำมันสำรอง 7 พันล้านบาร์เรล คิดเป็นร้อยละ 0.4 ของปริมาณน้ำมันสำรองโลก และใน ค.ศ. 2022 มีกำลังผลิตน้ำมันที่ 7 แสนบาร์เรล/วัน โดยการส่งออกน้ำมันร้อยละ 80 ส่งผ่านท่อ BTC นอกจากนี้ ยังมีท่อ Baku-Novorossiysk (รัสเซีย) และท่อ Baku-Supsa (จอร์เจีย) ไปยังทะเลดำอีกด้วย

ภาพที่ 3 แผนที่ท่อส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติจากอาเซอร์ไบจาน

ที่มา: S&P Global⁴

ในด้านการคมนาคมขนส่ง อาเซอร์ไบจานให้ความสำคัญต่อการพัฒนาท่าเรือบากูให้เป็นจุดเชื่อมต่อ การขนส่งสินค้าระหว่างเอเชียกับยุโรป (Middle Corridor) โดยมีการจัดตั้ง Alat Free Economic Zone เพื่อ

⁴ Azerbaijan's Oil and Gas Export Routes, available at https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/natural-gas/100720-major-caucasus-oil-gas-pipelines-unaffected-by-rocket-attack-azerbajians-socarhttps://en.wikipedia.org/wiki/South_Caucasus

อำนวยความสะดวกด้านกฎหมายให้สามารถขนถ่ายตู้สินค้าได้รวดเร็วขึ้น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งสินค้าเป็นวาระสำคัญของอาเซอร์ไบจาน โดยเฉพาะสถานการณ์โลกในปัจจุบันที่ประเทศยุโรปพยายามหลีกเลี่ยงการใช้เส้นทางขนส่งสินค้าระหว่างยุโรปกับจีนที่ต้องผ่านรัสเซีย การใช้เส้นทาง Middle Corridor ขนส่งสินค้าผ่านภูมิภาคคอเคซัส ทะเลสาบแคสเปียน เชื่อมต่อไปยังเอเชียกลาง และตลาดสำคัญอย่างจีน จึงเป็นอีกทางเลือกที่จะกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของอาเซอร์ไบจานและประเทศในภูมิภาคคอเคซัสได้ในอนาคต

ในด้านการพัฒนาดิจิทัล รัฐบาลอาเซอร์ไบจานเห็นว่าเป็นหนทางพัฒนาที่ยั่งยืนกว่าการพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลจึงมีการวางรากฐานระบบดิจิทัล อาทิ การให้บริการประชาชนผ่านระบบ e-government ที่ศูนย์ ASAN (Azerbaijan Service and Assessment Network) การพัฒนาโครงข่ายสายสัญญาณ Fiber optic ทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม อาเซอร์ไบจานประสบปัญหาขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญด้าน IT และความมั่นคงทางไซเบอร์ ซึ่งกระทรวง Digital Development and Transport ได้แก้ปัญหาโดยการให้เงินทุนแก่ภาคเอกชนในการจัดคอร์สอบรมระยะสั้น (6-9 เดือน) และจ้างงานผู้ผ่านการฝึกอบรม รวมถึงการร่วมมือกับอิสราเอลในการจัดตั้ง Azerbaijan Cyber Security Center เพื่อฝึกอบรมด้านความมั่นคงทางไซเบอร์ (3 ปี)

ในด้านการท่องเที่ยว เมื่อ ค.ศ. 2019 ก่อนโควิด-19 มีนักท่องเที่ยวมาอาเซอร์ไบจาน 3.2 ล้านคน และ ค.ศ. 2022 อยู่ที่ 1.6 ล้านคน โดยนักท่องเที่ยวจากตะวันออกกลางเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก Azerbaijan Tourism Board เป็นหน่วยงานหลักที่ผลักดันนโยบายกระตุ้นการท่องเที่ยวที่สำคัญ อาทิ การเป็นสถานที่จัดการประชุมขนาดใหญ่ที่ Heydar Aliyev Centre และกิจกรรมสำคัญระดับโลก เช่น งาน Formula one Grand Prix ที่จัดขึ้นเป็นประจำที่กรุงบากู ระหว่าง ค.ศ. 2017-2026 โดยการถ่ายทอดสดการแข่งขันรถยนต์ผ่านสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของกรุงบากูช่วยทำให้อาเซอร์ไบจานเป็นที่รู้จักมากขึ้น นอกจากนี้ ปัจจุบันอาเซอร์ไบจานให้สิทธิ Visa on Arrival แก่ 15 ประเทศ ได้แก่ บาห์เรน จีน อิหร่าน อิสราเอล อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น คูเวต โอมาน ซาอุดีอาระเบีย สิงคโปร์ เกาหลีใต้ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และมาเลเซีย และมีการพัฒนาระบบ e-Visa เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว

อาเซอร์ไบจานมีประชากรประมาณ 10 ล้านคน กว่าร้อยละ 90 เป็นคนชาติพันธุ์อาเซอร์ไบจานนับถือศาสนาอิสลามนิกายชีอะฮ์ (เป็นประเทศที่นับถือนิกายชีอะฮ์ใหญ่ที่สุด ลำดับที่ 2 รองจากอิหร่าน) มีภาษาอาเซอร์ไบจานและรัสเซียเป็นภาษาราชการ ทั้งนี้ ผู้เขียนไม่พบปัญหาการเหยียดคนเอเชีย และคนอาเซอร์ไบจานที่ไม่รู้จักมักสี้อสารกับผู้เขียนด้วยภาษารัสเซีย อาจเพราะมีความคุ้นเคยกับชาวคาซัคสถานและประเทศเอเชียกลางอื่น ๆ

พื้นที่พิพาทนากอร์โน-คาราบัค

อาเซอร์ไบจานเรียกพื้นที่พิพาทนากอร์โน-คาราบัคว่าแคว้นคาราบัค (Karabakh) กลุ่มชาติพันธุ์อาร์เมเนียและอาเซอร์ไบจานอาศัยในพื้นที่ดังกล่าวมาตั้งแต่ในอดีต เมื่ออาเซอร์ไบจานถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของ

ของสหภาพโซเวียตในฐานะ Azerbaijan Soviet Socialist Republic (AzSSR) รัฐบาลสหภาพโซเวียตได้สถาปนาเขตปกครองตนเอง (Autonomous Oblast) นากอร์โน-คาราบัค เป็นส่วนหนึ่งของ AzSSR โดยมีเมือง Stepanakert เป็นเมืองหลวง โดยพื้นที่ดังกล่าวมีกลุ่มชาติพันธุ์อาร์เมเนียอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการประกาศเอกราชของอาเซอร์ไบจาน ได้มีการสู้รบในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งกองกำลังอาร์เมเนียเป็นฝ่ายชนะ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีการเผชิญหน้าทางทหาร และการเดินทางไปยังพื้นที่ดังกล่าวจากกรุงเยเรวาน อาร์เมเนียทำได้ยาก ในสามทศวรรษถัดมา กองกำลังอาเซอร์ไบจานได้มีชัยชนะเหนือฝ่ายอาร์เมเนียในสงครามนากอร์โน คาราบัค-ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 27 กันยายน-10 พฤศจิกายน ค.ศ. 2020 หรือสงคราม 44 วัน

อาเซอร์ไบจานมองว่าปัจจัยระหว่างประเทศสำคัญ 3 ปัจจัยทำให้อาเซอร์ไบจานชนะสงครามในที่สุด ได้แก่ (1) พันธมิตรที่ใกล้ชิดระหว่างอาเซอร์ไบจานกับตุรกี (2) การถอนตัวออกจากอัฟกานิสถานของสหรัฐอเมริกา ซึ่งสะท้อนบทบาทที่ลดลงของชาติตะวันตก และ (3) ความอ่อนแอของรัสเซียจากสงครามในยูเครน โดยอาเซอร์ไบจานมุ่งเน้นการเจรจาสันติภาพผ่านกรอบทวิภาคี (เนื่องจากมีแต้มต่อมากกว่า) ขณะที่อาร์เมเนียประสงค์ให้ประเทศตะวันตก อาทิ EU สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส มีบทบาทในการไกล่เกลี่ย

อาเซอร์ไบจานอยู่ระหว่างฟื้นฟูพื้นที่นากอร์โน-คาราบัค โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ยังต้องมีการเก็บกู้ทุ่นระเบิด ทั้งนี้ ในการเยี่ยมชมเมือง Shusha ซึ่งเป็นเมืองหลวงโบราณในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ใช้เวลาเดินทางจากกรุงบากู 6-7 ชั่วโมง เห็นว่าอาเซอร์ไบจานมีความพยายามฟื้นฟูเมืองดังกล่าว อาทิ การสร้างโรงแรม สนามบิน การบูรณะมัสยิดและอนุสรณ์สถานต่าง ๆ แต่ยังคงพบซากปรักหักพังโดยทั่วไป

ภาพที่ 4-6 ภาพเมือง Shusha ในนากอร์โน-คาราบัค

ที่มา: ผู้เขียน

บทบาทอาเซอร์ไบจานในเวทีระหว่างประเทศ

ในด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา อาเซอร์ไบจานได้ก่อตั้ง Azerbaijan International Development Agency (AIDA) ภายใต้กระทรวงการต่างประเทศของอาเซอร์ไบจาน เมื่อ ค.ศ. 2011 เพื่อประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐ ซึ่งมีการกิจการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ โดยใน ค.ศ. 2022 มูลค่า Official

Development Assistance (ODA) ของอาเซอร์ไบจานอยู่ที่ประมาณ 50 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และใน 5 เดือนแรกของ ค.ศ. 2023 มูลค่า ODA อยู่ที่ 150 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็น 3 เท่าของปีก่อนหน้า สะท้อนแนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศของอาเซอร์ไบจานที่เปลี่ยนสถานะจากประเทศผู้รับเป็นผู้ให้ โดย AIDA มีการให้ความช่วยเหลือทั้งด้านการเงินและวิชาการ รวมไปถึงความร่วมมือไตรภาคี (triangular cooperation) กับประเทศต่าง ๆ โครงการที่สำคัญ อาทิ การบริจาควัคซีนโควิด-19 กว่า 1 ล้านโดสให้ประเทศในแอฟริกา การให้ทุนการศึกษาเต็มจำนวนแก่ผู้สมัครจากประเทศสมาชิก NAM และ OIC ทั้งนี้ เมื่อผู้เขียนเข้าไปทักทายนาย Elmaddin Mehdiyev ผู้อำนวยการ AIDA อีกฝ่ายได้กล่าวชื่นชมกรมความร่วมมือระหว่างประเทศของไทย (Thailand International Cooperation Agency: TICA) และประสงค์มีความร่วมมือกันในอนาคต

ในการเป็นประธาน Non-Aligned Movement (NAM) ใน ค.ศ. 2018-2023 (ขยายวาระการดำรงตำแหน่งเนื่องจากโควิด-19) อาเซอร์ไบจานได้ให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนบทบาทของ NAM ซึ่งหายไปหลังสงครามเยนยูดี โดยอาเซอร์ไบจานมองว่าสงครามเยนยูดีดำเนินอยู่ และในฐานะที่ประเทศสมาชิก NAM คิดเป็น 2 ใน 3 ของประเทศทั่วโลก จึงเห็นควรสนับสนุน (1) การพัฒนาเชิงสถาบันของ NAM ซึ่งอาเซอร์ไบจานได้เสนอจัดตั้ง NAM Parliamentary Network และ NAM Youth Organization เมื่อ ค.ศ. 2022 และ (2) การรับมือกับความท้าทายร่วมกันซึ่งนำไปสู่การจัดการประชุม NAM Contact Group Summit เพื่อรับมือกับโควิด-19 เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2023 โดยอาเซอร์ไบจานไม่สนับสนุน “vaccine nationalism” ของประเทศที่ร่ำรวย

อาเซอร์ไบจานดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยเน้นนโยบายการต่างประเทศที่สมดุล ยึดหลักผลประโยชน์แห่งชาติและอำนาจอธิปไตยเป็นสำคัญ จึงไม่ประสงค์สมัครเป็นสมาชิก EU ดังเช่นจอร์เจีย ประเทศเพื่อนบ้าน และอยู่ระหว่างพิจารณาประโยชน์ที่จะได้รับหากเข้าร่วม WTO

มุมมองและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ภูมิภาคคอเคซัสแม้จะประกอบด้วยประเทศขนาดเล็กเพียง 3 ประเทศ แต่ทุกประเทศมีนโยบายต่างประเทศแตกต่างกันอย่างมาก อาเซอร์ไบจานเน้นอิสระในการกำหนดนโยบาย และเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับตุรกี (one nation, two states) อาร์เมเนียมีความใกล้ชิดกับรัสเซีย (แม้ปัจจุบันจะเริ่มมองหาทางเลือกอื่น) และเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union: EAEU) ซึ่งไทยประสงค์เริ่มต้นเจรจา FTA และจอร์เจียประสงค์เข้าเป็นสมาชิก EU และ NATO รวมถึงมีข้อพิพาทดินแดนแคว้น South Ossetia และแคว้น Abkhazia กับรัสเซีย ดังนั้น การกำหนดท่าทีไทยต่อประเทศทั้งสามในภูมิภาคคอเคซัสจึงควรเน้นกระชับความร่วมมือที่สร้างสรรค์กับแต่ละประเทศในภูมิภาค รวมถึงสนับสนุนการเจรจาอย่างสันติและการฟื้นฟูสันติภาพในพื้นที่พิพาทต่าง ๆ

เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ไทยกับประเทศในภูมิภาคคอเคซัส จะเห็นได้ว่า ไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจอร์เจียมากที่สุด โดยมีการจัดตั้งกลไกการประชุม Political Consultations และจัดการประชุมครั้งล่าสุด ครั้ง

ที่ 2 เมื่อ ค.ศ. 2023 ในระดับผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ/รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อฉลองในโอกาสครบรอบ 30 ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายมีการลงนามความตกลงว่าด้วยการยกเว้นการตรวจลงตราแก่ผู้ถือหนังสือเดินทางทูตและราชการ และจอร์เจียให้สิทธิยกเว้นการตรวจลงตราแก่นักท่องเที่ยวไทยนาน 365 วัน ขณะที่ไทยให้สิทธิ Visa on Arrival แก่จอร์เจีย 15 วัน ทำให้นักท่องเที่ยวไทยนิยมเดินทางไปจอร์เจียมากขึ้น (เมื่อ ค.ศ. 2022 อยู่ที่ประมาณ 19,000 คน) ขณะที่ไทยยังไม่มี การจัดการประชุม Political Consultations กับทั้งอาเซอร์ไบจานและอาร์เมเนีย และอยู่ระหว่างเจรจาจัดทำความตกลงว่าด้วยการยกเว้นการตรวจลงตราผู้ถือหนังสือเดินทางทูตและราชการกับทั้งสองประเทศ

ดังนั้น เพื่อสร้างความสมดุลในการมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคคอเคซัส จึงเห็นควรพิจารณาให้ ความสำคัญต่อประเด็น (1) การจัดตั้งกลไกและจัดการประชุม Political Consultations ไทย-อาเซอร์ไบจาน และ ไทย-อาร์เมเนีย ครั้งที่ 1 (2) การเจรจาความตกลงฯ หนังสือเดินทางทูตและราชการ ซึ่งเมื่อแล้วเสร็จ อาจพิจารณา การให้สิทธิ Visa on Arrival ตามหลักปฏิบัติต่างตอบแทน เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับประชาชน (3) การ ส่งเสริมความร่วมมือด้านการแปรรูปอาหารและการส่งออกสินค้าเกษตร สินค้าอาหารฮาลาลเพื่อกระจายความ เสี่ยงในโครงสร้างการค้าไทย-อาเซอร์ไบจาน และ (4) ส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาตามที่ฝ่ายอาเซอร์ไบจาน แสดงความสนใจ นอกจากนี้ อาเซอร์ไบจานได้เพิ่งเปิดสถานเอกอัครราชทูตประจำประเทศไทยในปี นี้ ซึ่งจะช่วย กระชับความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศต่อไป

นอกจากนี้ นักวิชาการและผู้สนใจอาจพิจารณาติดตามพัฒนาการในพื้นที่พิพาทนากอร์โน-คาราบัค รวมถึงพื้นที่พิพาทต่าง ๆ (frozen conflicts) ระหว่างรัสเซียกับประเทศอดีตสหภาพโซเวียตที่สะท้อนให้เห็น บทบาทที่ลดลงของรัสเซียในประเทศใกล้เคียงเหล่านี้ และอาจนำไปสู่การเข้ามามีบทบาทของมหาอำนาจใหม่ เช่น ตุรกี จีน ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์แนวโน้มการยุติของสถานการณ์การสู้รบในยูเครนต่อไปในอนาคต